

CÁCH TIẾP CẬN MỚI TRONG PHÁT TRIỂN CỘNG ĐỒNG

CHU DŨNG(*)

Hợp tác quốc tế trong công tác PTCD

Hiện nay nước ta phương pháp Phát triển cộng đồng đã được áp dụng rộng rãi cho các chương trình xóa đói giảm nghèo, đem lại hiệu quả cao. Tuy nhiên mỗi nơi kết quả có khác nhau do mức độ áp dụng phương pháp này có khác nhau. Trong chuyến đi thực địa ở một xã nghèo ở đồng bằng sông Cửu Long. Khi vào nhà dân thăm hỏi, tìm hiểu đời sống của bà con thì nhóm công tác nghe những lời than thở, thiếu cái này, hư cái kia, hổng có vốn...v..v..Điều này cũng dễ hiểu thôi vì trước nay cán bộ xóa đói giảm nghèo đến thường hỏi "bà con có khó khăn gì, thiếu thốn gì, có vấn đề gì cần được giải quyết hay giúp đỡ" và cứ thế bà con tuôn ra như một điệp khúc với dáng vẻ thật là đáng thương tội nghiệp để được nhận sự giúp đỡ.

Để tránh tình trạng trên người ta không theo cách cũ như trước đây là nhảy bổ vào vấn đề của cộng đồng hỏi về những khó khăn thiếu thốn của họ để lập nên cây vấn đề mà người ta cùng người dân trò chuyện về những mặt tích cực của họ như tham gia nhóm tiết kiệm của hội Nông dân mua được bò con nuôi, hay khơi dậy tiềm năng trong gia đình hay trong cộng đồng của họ, nói chung là họ nhận ra những gì họ đang có. Cách tiếp cận này người ta gọi là "Phát triển cộng đồng dựa trên nguồn lực tại chỗ", được dịch từ tiếng Anh "Asset - based Community Development", được viết tắt là ABCD

A: asset là tài sản, nguồn lực
B: based là cơ sở nền tảng
C: Community là cộng đồng
D: Development là phát triển

Cách tiếp cận ABCD dựa trên các nguyên lý

- Vận động tất cả những tiềm năng (tài năng, kỹ năng, và nguồn lực) của cộng đồng và của các cá nhân trong cộng đồng hơn là tập trung vào các vấn đề và nhu cầu của cộng đồng

- Phát triển vận động theo xu hướng từ trong cộng đồng ra, hơn là nhận tác động của các tổ chức ngoài cộng đồng (Anh Thư - 2005). Cách tiếp cận ABCD được xây dựng dựa trên:

- Xác định và phân tích những thành công của cộng đồng trong quá khứ. Điều này củng cố sự tự tin của cộng đồng vào khả năng

(*)Thạc sĩ, Trung tâm Nghiên cứu Tư vấn CTXH & PTCD (SDRC)

của chính bản thân họ và thúc đẩy sự tham gia vào các hoạt động phát triển của cộng đồng.

- Phát hiện ra các nguồn vốn xã hội (social capital) và tầm quan trọng của nó như là một tài sản cộng đồng. Do đó cách tiếp cận của ABCD tập trung vào sức mạnh của các tổ chức và mối liên kết không chính thức trong phạm vi cộng đồng, và mối quan hệ được xây dựng theo thời gian giữa các tổ chức trong và ngoài cộng đồng.

- Phát triển với sự tham gia dựa trên các nguyên lý của củng cố nội lực và sở hữu tập thể đối với quá trình phát triển.

- Hình thái phát triển kinh tế cộng đồng đặt những nỗ lực hợp tác đối với phát triển kinh tế cộng đồng lên ưu tiên hàng đầu, dựa trên nền tảng và vận dụng tài nguyên của cộng đồng.

- Nỗ lực để củng cố và phát triển các hoạt động của người dân trong cộng đồng. Những nỗ lực này nhắm vào sự tham gia của người dân như một "công dân" (hơn là một khách hàng) của quá trình phát triển. Chính quá trình này sẽ đóng góp vào việc làm cho chính quyền địa phương trở nên hiệu quả và trách nhiệm hơn (Anh Thư, 2005).

Khái niệm xem người dân như là một công dân rất là mới mẻ đối với những cán bộ xóa đói giảm nghèo, tác viên cộng đồng. Không phải ai cũng dễ dàng hiểu và xác định đúng mối quan hệ giữa dân và cán bộ khi thực hiện các chương trình này. Trong một tài liệu tập huấn cho cán bộ làm công tác xóa đói giảm nghèo về quan điểm đối với người lao động: "hồ sơ đăng ký dự tuyển thay hồ sơ xin việc làm trước đây xác định vị thế của người lao động đối với người sử dụng lao động, tránh mặc cảm và nhìn nhận theo kiểu "xin - cho" trong tuyển dụng lao động".(1) Điều này cho thấy người dân không phải đi xin mà là đăng ký, trình bày nhu cầu của mình. Cán bộ không phải là người ban cho mà là người có trách nhiệm đáp ứng nhu cầu của dân theo chính sách đã qui định.

Trong một lớp tập huấn về phát triển cộng đồng cán bộ lãnh đạo xã nhận thức về khái niệm công dân trong bối cảnh xóa đói giảm nghèo như sau: "cụ thể coi người dân như là một công dân, là người có quyền lợi, người lãnh đạo cộng đồng là người có trách nhiệm thực

hiện trong phạm vi cho phép".(2)

Tài sản trong bối cảnh cách tiếp cận ABCD được hiểu như là tài lực, bao gồm con người với những kinh nghiệm sống, kiến thức, kỹ năng ví dụ như: tay nghề làm nón, hàng mây tre truyền thống, những hiểu biết và kinh nghiệm nhân giống lúa mới trong cộng đồng; cơ sở hạ tầng như, đê điều, điện...; tài nguyên thiên nhiên; cơ quan và các tổ chức hội đoàn, doanh nghiệp và các tổ chức không chính thức (Berkowitz and wadud 2003). Trong bối cảnh ở Việt Nam, các tổ chức chính thức bao gồm các đoàn thể như hội Phụ nữ, hội Nông dân, đoàn Thanh niên CSHCM; các tổ chức không chính thức bao gồm các nhóm nhỏ do dân thành lập phát xuất từ nhu cầu của họ như các nhóm nghề nghiệp, các thành viên chia sẻ kinh nghiệm làm ăn, hỗ trợ nhau khi khó khăn

Trong lần đi thực hành các lý thuyết đã học tại ấp Mộc Anh, Xã Lưu Nguyệt Anh, huyện Trà Cú, tỉnh Trà Vinh, cách tiếp cận ABCD mang lại bất ngờ và thú vị cho người tập huấn viên, học viên và người dân tại cộng đồng khi họ cùng nhau liệt kê ra hết những vốn của cộng đồng và phân tích những khả năng đóng góp những vốn này vào việc phát triển cộng đồng kết quả cho thấy mặc dù ấp Mộc Anh dù là được xem là ấp nghèo, đang hưởng chương trình 135 nhưng có những tiềm năng to lớn đóng góp vào sự phát triển của cộng đồng với những thành phần như sau:

- Vốn nhân lực: người dân trong cộng đồng, những cá nhân, nhóm có kinh nghiệm trong làm ăn, tổ chức cộng đồng; người có kỹ năng tay nghề cao, hạt giống tốt cần nhân rộng ra; là những người có ảnh hưởng tích cực đến những người khác.

Ví dụ

Thợ mộc, thợ hồ: đóng góp vào các công trình xây dựng của cộng đồng.

Giáo viên của các trường trên địa bàn: tham gia các chương trình xóa mù, giáo dục phòng chống HIV..

Thầy thuốc nam bốc thuốc với giá rẻ hay miễn phí cho bà con nghèo.

- Vốn vật chất: Những cơ sở vật chất mang lại phúc lợi trong cộng đồng, ví dụ như nhà cộng đồng, hội quán, nhà trẻ, trụ sở ban ấp, điện, đường giao thông liên ấp, liên xã, chợ...

- Vốn thiên nhiên: đất đai, nguồn nước, sông ngòi

Ví dụ:

Đất phù hợp trồng mía cho năng suất cao, bầu hay hồ chứa nước ngọt có thể tưới tiêu cho một vùng trong cộng đồng, kênh rạch dẫn nước vào các cánh đồng. Mía được tưới nước sẽ cho năng suất cao. Đất giồng pha cát rất tốt cho việc trồng trọt mía, bắp, đậu...

- Vốn xã hội, môi trường chính sách: là những thiết chế trong cộng đồng như các tổ chức đoàn thể, tôn giáo, tổ nhóm, câu lạc bộ, trung tâm học tập cộng đồng; các chính sách ưu đãi cho người nghèo, phong tục tập quán có ảnh hưởng tích cực đến cuộc sống.

Ví dụ:

Chùa của người Khmer, mỗi tuần hay tháng người dân đến chùa nghe sãi cả giáo dục làm điều, thương yêu giúp đỡ mọi người, tránh điều ác như ăn cắp, gây gỗ, bài bạc. Sãi cả có tiếng nói tạo sự đồng thuận trong cộng đồng, tiến đến hành động chung.

Thánh thất Cao đài thường làm công tác từ thiện như vận động giúp đỡ những hộ nghèo, người già neo đơn, tang ma mà không có tiền chôn cất.

Những phong tục tập quán lành mạnh, câu chuyện truyền thuyết trong cộng đồng mang tính giáo dục người dân (câu chuyện đào ao của nam và nữ ở ấp Mộc Anh mang tính giáo dục về giới, giúp phụ nữ tự tin)

Nhóm hụi bò, mỗi ngày tiết kiệm 2000đ, mỗi tháng được 60.000đ x 2 tháng x 34 thành viên = 4.080.000đ mua một con bò về nuôi. Về mặt kinh tế hộ nghèo có tài sản một con bò, về mặt xã hội tạo nên mối liên kết trong cộng đồng, tinh thần đoàn kết giúp đỡ lẫn nhau. Một hộ nghèo có 20 cây dừa quanh nhà, nếu biết tiết kiệm bằng tiền bán dừa có thể mua được bò: 20 cây dừa x 30 trái x 1000 = 600.000đ /năm

Nhóm hụi bò cũng xem như là một ví dụ thành công của cộng đồng, tạo niềm tin cho người dân về cách làm phát huy nội lực.

- Vốn tài chánh và cơ hội kinh tế: các doanh nghiệp, các cơ sở sản xuất trong cộng đồng, ví dụ của hàng bán phân bón cho nông dân theo phương thức trả sau thu hoạch vụ mùa bằng với lãi suất ngân hàng, một tổ hợp sản xuất giải quyết được một lao động nhân rỗi trong cộng đồng, góp phần tăng thu nhập cho người dân. Quý tiết kiệm tín dụng trong cộng đồng.

Cách tiếp cận ABCD giúp cho tác viên phát triển cộng đồng không xem cộng đồng như là một ly nước trống trơn mà là đã có phần nửa là của cộng đồng. Một cộng đồng nghèo, yếu kém không có nghĩa là không có gì cả, vấn đề ở chỗ là tác viên biết phát huy phần nửa này cộng với sự hỗ trợ bên ngoài. Chính vì thế việc đầu tiên đối với tác viên phát triển cộng đồng là giúp cho người dân vẽ bản đồ vốn tài sản của cộng đồng thay vì vẽ cây vắn đề trước. Sau đó phân tích khả năng đóng góp từng loại vốn tài sản của cộng đồng vào việc giải quyết những vấn đề cộng đồng như thế nào. Nếu chưa đủ khi đó mới tính tiếp cần hỗ trợ thêm gì từ bên ngoài.

Các bước thực hiện Phương pháp tiếp cận ABCD

ABCD là một quá trình tự vận động và tự tổ chức để thay đổi. Quá trình này đã xảy ra một cách tự phát ở nhiều cộng đồng. Thách thức đối với một tổ chức ngoài cộng đồng - ví dụ như một tổ chức phi lợi nhuận - là phải kích động quá trình này ở các cộng đồng mà không tạo ra các tác động nào đối với việc tạo dựng tính độc lập của cộng đồng. Có nhiều phương pháp có thể được vận dụng trong cách tiếp cận này, điều quan trọng là không có một khuôn mẫu duy nhất mà dưới đây chỉ là một số nguyên tắc chỉ đạo cần được vận dụng một cách sáng tạo để đạt được thành công trong phát triển cộng đồng:

- Thu thập những câu chuyện thành công trong cộng đồng, về cộng đồng;

- Tổ chức những nhóm nông cốt;

- Vẽ bản đồ tiềm năng và tài sản của các cá thể, tổ chức và đoàn thể tại địa phương;

- Xây dựng kế hoạch phát triển cộng đồng;

- Huy động và nối kết các tài sản vật chất và phi vật chất trong cộng đồng để phục vụ cho phát triển kinh tế;

- Kích động những hoạt động, những đầu tư và những nguồn lực từ bên ngoài của cộng đồng để hỗ trợ sự phát triển dựa trên tiềm lực địa phương. (Anh Thư, 2005)

Một số chương trình giúp xây dựng tài sản:

- Tín dụng tiết kiệm (microfinance)
- Tạo việc làm, tăng thu nhập
- Nâng cao vốn xã hội
- Xây dựng tổ chức

- Sức khỏe sinh sản

- Quản lý tài nguyên dựa vào cộng đồng

- Giáo dục và đào tạo (Nguyễn Thị Hải, 2005)

Phát triển cộng đồng nhằm đến tăng năng lực cho người dân, phát huy nội lực để tiến đến tự lực. Cách tiếp cận ABCD là cách tốt nhất giúp cho cộng đồng tự tin và phát huy hết tiềm năng của mình. Để ứng dụng được cách tiếp cận này đòi hỏi tác viên cộng đồng hay cán bộ làm công tác xóa đói giảm nghèo phải thông thạo kỹ năng tạo thuận lợi, xúc tác, tạo sự tham gia giúp cho cộng đồng nhận ra vốn tài sản của mình. Đồng thời phải tin rằng người dân sẽ biết phát huy hết vốn tài sản để giải quyết vấn đề cộng đồng của mình. Cách tiếp cận này chưa được áp dụng rộng rãi ở Việt Nam, tài liệu và những bài học kinh nghiệm chưa nhiều. Hy vọng các đồng nghiệp đã ứng dụng, viết lại thành case chia sẻ lại cho các bạn trong ngành để bổ sung thêm kinh nghiệm.

CHÚ THÍCH:

(1) - Tài liệu tập huấn Công tác xóa đói giảm nghèo, Sở Lao động - Thương binh và Xã hội, Tỉnh Trà Vinh. Page 24, 2005

(2) - Lớp tập huấn Phát triển cộng đồng Huyện Trà Cú. Tháng 8/2005

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1 - Th.s Ngô Anh Thư, Nội san thông tin Khoa học của trường CBQLNN&PTNT2. TP.HCM. page 28, 2003

2 - Handout của Th.s Nguyễn Thị Hải trong hội thảo chuyên môn tại SDRC, 2005